

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/archiwum-ipn/102348,Polityka-ciasteczek-Delicje-i-Sluzba-Bezpieczenstwa.html>

fot. Paweł Zielony, IPN

ARTYKUŁ

Polityka ciasteczek. „Delicje” i Służba Bezpieczeństwa

OKRES HISTORYCZNY

(1970-1980) Od Gdańska do Gdańska (1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: PAWEŁ ZIELONY 20.07.2023

Ostatnia dekada Polski Ludowej kojarzy się z powszechną szarżyzną, pustymi półkami w sklepach, szeregiem ograniczeń obywatelskich oraz brakiem perspektyw. Poczucie to potęgowała trauma wynikająca z wprowadzenia przez

gen. Wojciecha Jaruzelskiego stanu wojennego. Na osłodę trudów tego życia społeczeństwo, spragnione namiastki czegoś wyjątkowego, dostawało od władzy ludowej m.in. „Delicje”.

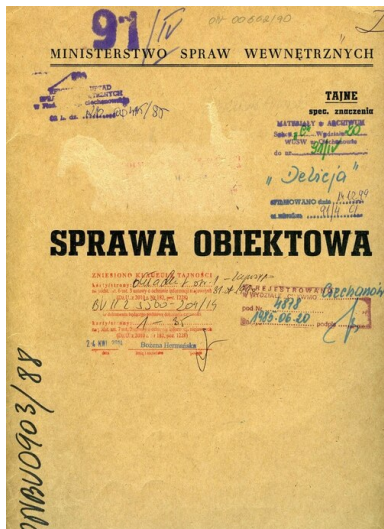
Ciasteczka te produkowane były przez ówczesne Zakłady Przemysłu Cukierniczego im. „22 Lipca d.[awniej] E. Wedel”. Stanowiły symbol sukcesu epoki I sekretarza PZPR Edwarda Gierka i w założeniu decydentów miały być powszechnie dostępnym towarem luksusowym.

Pierwsze okrągłe ciasteczka biszkoptowe z pomarańczową galaretką i polane czekoladą zostały wyprodukowane w 1927 r.

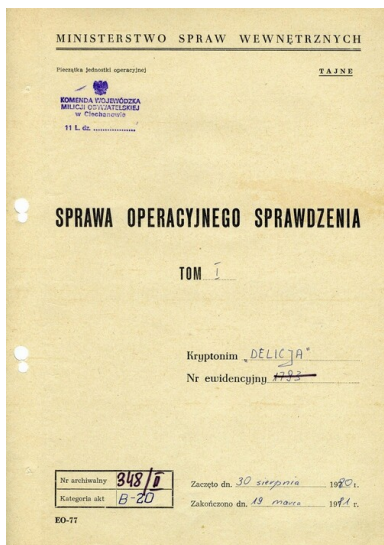
Odizolowani od świata obywatele Polski Ludowej nie mieli świadomości, że na Zachodzie ich rarytas od pół wieku jest powszechnie dostępny pod nazwą „Jaffa cakes”.

Do wytwarzania tych słodyczy w 1976 r. został zbudowany zakład w Płońsku. Powstał on w oparciu o brytyjską licencję i wyposażony został w najnowocześniejsze w tym okresie maszyny zakupione w RFN. Wszystko to zrealizowane zostało dzięki kredytom pozyskanym z Zachodu. Zakład pełną zdolność produkcyjną osiągnął w 1977 r. Wytwarzane w nim były m.in. „Delicje szampańskie”, herbatniki „Pinokio”, cukierki „Bergamo” i „Samanta” oraz tzw. masy tłuste na potrzeby rynku krajowego. Głównymi zagranicznymi odbiorcami produkcji były: RFN, Szwecja oraz kraje socjalistyczne.

Tutaj należy wspomnieć, że pierwsze okrągłe ciasteczka biszkoptowe z pomarańczową galaretką i polane czekoladą zostały wyprodukowane w 1927 r. przez brytyjską firmę McVitie & Price. Odizolowani od świata obywatele Polski Ludowej nie mieli świadomości, że na Zachodzie ich rarytas od pół wieku jest powszechnie dostępny pod nazwą „Jaffa cakes”.

Okladka sprawy obiektowej
krypt. „Delicja” założonej 14 VI
1985 r. przez WUSW w
Ciechanowie (z zasobu IPN)

Okladka sprawy operacyjnego
sprawdzenia krypt. „Delicja”
prowadzonej od 30 VIII 1980 r. do
19 III 1981 r. (z zasobu IPN)

Kryptonim „Delicja”

Nowo powstały oddział Wedla, tak jak większość zakładów przemysłowych PRL o kluczowym znaczeniu gospodarczym, pozostawał w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa. Funkcjonariusze SB dwukrotnie zakładali teczki na płońską filię zakładów „22 lipca”.

Celem założenia sprawy przez SB była operacyjna ochrona zakładu. Miało to na celu przeciwdziałanie wrogiej politycznie działalności i aktom sabotażu.

Pierwszateczka dotyczyła sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Delicja” prowadzonej od 30 sierpnia 1980 r. do 19 marca 1981 r.

Data jej założenia zbiegła się z falą ogólnopolskich strajków, które miały miejsce w zakładach pracy oraz z faktem podpisywania przez przedstawicieli protestujących fabryk z delegacją rządową porozumień sierpniowych.

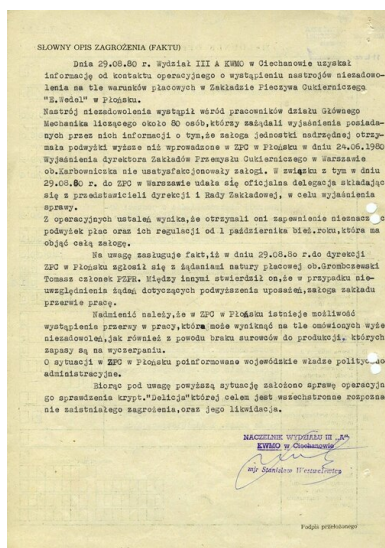
29 sierpnia 1980 r. kontakt operacyjny poinformował Wydział III A KWMO w Ciechanowie o:

„[...] wystąpieniu nastrojów niezadowolenia na tle warunków płacowych w Zakładzie Pieczywa Cukierniczego w Płońsku”.

Ostatecznie postulaty pracowników zostały rozpatrzone przez specjalnie powołaną do tego celu komisję Zjednoczenia Przemysłu Cukierniczego, w wyniku czego wprowadzona została regulacja płac „którą objęto całą załogę”. Średnia podwyżka wynagrodzeń wyniosła wg informacji SB około 700 zł.

SB interesowało się przyczynami awarii pieca do wypieku herbatników, stanem zabezpieczeń przeciwpożarowych, a także stanem zabezpieczenia tajemnicy państwowej w fabryce.

W latach 80. w zakładzie tym pracowało od 700 do 900 osób. Na jego terenie w listopadzie 1980 r. powstała NSZZ „Solidarność”, do której wg akt operacyjnych zapisało się 50% załogi. Prawie tyłu samo pracowników było członkami istniejącego wcześniej Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukierniczego. Celem działań SB, oprócz zażegnania groźby przerwania produkcji, było opracowanie informacji o sytuacji i nastrojach panujących w zakładzie dla wojewódzkich władz politycznych i administracyjnych.

Druka strona formularza KWMO w Ciechanowie „Meldunek operacyjny” z częścią opisową: „Słowny opis zagrożenia (faktu)” ze sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Delicja” (z zasobu IPN)

SB zagląda w cudze garnki

Po raz drugi funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa PRL zainteresowali się zakładem 14 czerwca 1985 r. Wtedy to w WUSW w Ciechanowie założona została sprawa obiektowa, której także nadano kryptonim „Delicja”. Celem założenia sprawy przez SB była operacyjna ochrona zakładu. Miało to na celu przeciwdziałanie wrogiej politycznie działalności i aktom sabotażu, redukowanie konfliktów społecznych i szkodnictwa gospodarczego oraz zapobieganie wszelkim negatywnym zjawiskom mającym ujemny wpływ na działalność produkcyjną i eksportową. Jak pisali funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa w swoim raporcie:

„W przeszłości w zakładzie występowały zjawiska marnotrawstwa i niegospodarności, niewłaściwego zabezpieczenia mienia [...]. Notowano fakty wykonywania na terenie zakładu wrogich napisów oraz wykonywania ulotek”.

SB interesowało się przyczynami awarii pieca do wypieku herbatników w 1987 r., stanem zabezpieczeń przeciwpożarowych, a także – w związku z faktem, że zakład miał znaczenie strategiczne dla gospodarki PRL – stanem zabezpieczenia tajemnicy państwowej w fabryce, w pierwszej kolejności w kancelarii tajnej. Funkcjonariusze przez lata swojej działalności wykryli:

„[...] szereg negatywnych zjawisk odbijających się na sytuacji finansowej tego przedsiębiorstwa”.

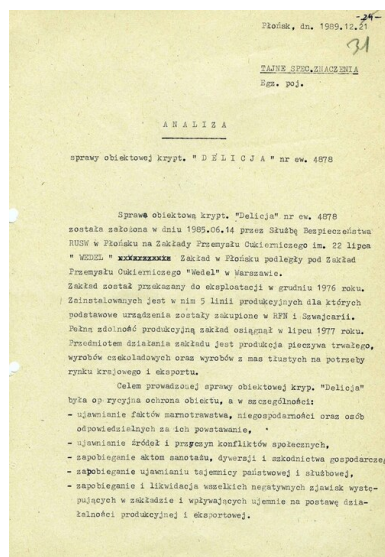
Niedostateczne zaopatrzenie w surowce niezbędne do produkcji herbatników, takie jak: tłuszcze cukiernicze i margaryna, spowodowało częściowe wyłączenie niektórych linii technologicznych. W przypadku „Delicji” występowały również niedobory pektyny. Składnik ten sprowadzany był z Zachodu za dewizy. Z powodu ich braku wstrzymywana była produkcja:

„tak poszukiwanego w kraju i za granicą wyrobu”.

Ponadto wpływ na ciągłość produkcji miał brak opakowań indywidualnych i zbiorowych niezbędnych przy sprzedaży produktów.

* * *

21 grudnia 1989 r., w związku ze zmianami politycznymi, a co za tym idzie z likwidacją komórki Służby Bezpieczeństwa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Płońsku, sprawa obiektowa została zakończona i zdana do archiwum. Od 1989 r. zakład produkujący „Delicje Szampańskie” kilkakrotnie zmieniał właściciela. Na początku był nim Wedel, a następnie koncern PepsiCo. Obecnie zakład jest własnością firmy LU Polska wchodzącej najpierw w skład koncernu Danone. Z czasem firma ta została wykupiona przez Kraft Foods, który w 2012 r. zmienił nazwę na Mondelēz *International*. „Delicje” znane są kilku pokoleniom Polaków. Pomimo zmian ustrojowych i własnościowych zakład w Płońsku produkuje je nieprzerwanie od lat.

Analiza sprawy obiektowej krypt. „Delicja” sporządzona 21 XII 1989 r. W podsumowaniu zawarto postanowienie o zakończeniu sprawy i zdaniu akt do archiwum (z zasobu IPN)

W okresie prowadzenia sprawy obiektywnej w funkcjonowaniu ZPO „Delicja” w Płońsku miało miejsce szeregi niekorzystnych zmian materialnych na rynku produkcji jak również na kondycji finansowej zakładu. Wynikały one z niedostatecznego zapotrzebienia zakładu w surowce, głównie w tkaninę ociekniętą i margarynę. Powyższe zmusiło zakład do wyłączenia niektórych linii produkcyjnych. Ponadto dodatkowe trudności sprawiły częste braki opakowań indywidualnych jak i składowych niezbędnych przy sprzedaży. Przedsiębiorstwo nie posiada zadłużenia, nie spłaca kredytów, jego wyniki finansowy jest dodatni.

WNIOSKI

W związku z likwidacją komórki Szkoły Bezpieczeństwa KWSW w Płońsku niniejszą sprawę obiektywnej zakończyć, a materiały złożyć w archiwum Wydziału Bezpieczeństwa Operacyjnego KWSW w Ciechanowie.

Insp. SZYRUSZ w Płońsku

ppor. Mieczysław Nowakowski

**Analiza sprawy obiektywnej krypt.
„Delicja” sporządzona 21 XII
1989 r. W podsumowaniu zawarto
postanowienie o zakończeniu
sprawy i zdaniu akt do archiwum
(z zasobu IPN)**

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ